

Hoofdstuk 3

Taalleerstrategieën gekoppeld aan leeractiviteiten

We onderscheiden zeven algemene leeractiviteiten die nodig zijn voor leren:

- 1 kennis opbouwen en uitbreiden;
- 2 hypothesen controleren of testen;
- 3 eigen kennis gebruiken;
- 4 geheugen trainen;
- 5 gevoelens gebruiken;
- 6 begrijpen hoe je leert en het daardoor leren beheersen;
- 7 beperkingen compenseren.

We geven hierna eerst een aantal taalleerstrategieën voor deze leeractiviteiten. Het voordeel van deze koppeling is dat het doel van de strategie direct duidelijk is. Daardoor kunnen leerlingen ook met deze indeling werken.

Voor elk van de zeven algemene leeractiviteiten hiervoor zijn vele leerstrategieën denkbaar, en sommige daarvan kunnen bij meerdere leeractiviteiten worden ingezet. Je kunt bijvoorbeeld een tekst scannen om te kijken of je er inderdaad de informatie in kunt vinden die je zoekt (leeractiviteit 2), maar ook om na te gaan of een tekst je aanspreekt (leeractiviteit 5).

Leerstrategieën zoals cognitieve, metacognitieve, sociale, affectieve en compensatie- of geheugenstrategieën – die in vakliteratuur worden besproken – zijn in deze indeling terug te vinden.

Taalleerstrategieën

1 *Kennis opbouwen en uitbreiden*

Deze taalleerstrategieën zijn gericht op het optimaliseren van (studerend) luisteren en lezen, zodat de (vak)inhoudelijke kennis beter verankerd wordt.

Strategieën zijn: een (complex) probleem of een (complexe) tekst vereenvoudigen door het te vergelijken met andere situaties of beeldspraak te gebruiken ('Je kunt je witte bloedlichaampjes bijvoorbeeld voorstellen als soldaten van een leger'), door te generaliseren (bijvoorbeeld dat je twee zinnen altijd met een voegwoord aan elkaar kunt knopen), of door te schematiseren, bijvoorbeeld hiërarchisch, naar oorzaak en gevolg, of in een conceptueel netwerk.

Andere strategieën zijn: de betekenis van een woord afleiden uit de context; categoriseren (lijstjes maken); tegenstellingen bedenken; analyseren; voorspellingen doen (over de tekst of over het volgende tekstdeel).

2 *Hypothesen controleren of testen*

De leerling kan nagaan of zijn ideeën en veronderstellingen kloppen. De strategieën zijn gericht op het produceren van de daarbij benodigde vaktaal en op het gebruik van bronnen.

Strategieën zijn: doelgericht lezen (zoekend, globaal, intensief of kritisch), feedback vragen, deskundigen (de leraar of anderen) raadplegen, vragen om verheldering of verbetering, samenwerken met leeftijdsgenoten.

3 *Eigen kennis gebruiken*

De leerling gaat wat hij leert koppelen aan zijn eigen kennis. Hij maakt de nieuwe kennis en vaardigheden als het ware ‘persoonlijk’ om echt te begrijpen waar het om gaat. Dit kan individueel, maar ook door samen te werken.

Strategieën zijn: verbinden met persoonlijke ervaringen (bedenken wanneer je zoiets al eens eerder meegemaakt of gehoord hebt), je verbeelding gebruiken, eigen voorbeelden bedenken, voorkennis activeren (bijvoorbeeld door een situatie voor zichzelf te visualiseren).

4 *Geheugen trainen*

De leerling zorgt ervoor dat wat hij in zijn geheugen opneemt, daar ook beschikbaar blijft voor later gebruik. Om de nieuwe kennis in het (langetermijn-)geheugen vast te zetten, zijn er diverse strategieën die je zowel mondeling als schriftelijk kunt gebruiken. De meest voor de hand liggende strategie is het uit je hoofd leren in allerlei varianten: enkele keren herhalen, ‘stampen’, voorwerpen in een ruimte plaatsen (het spelletje ‘Ik ga op reis en neem mee’), rijmen (een ritme of eindrijm gebruiken). Schriftelijke strategieën zijn aantekeningen maken (van sleutel- of kernwoorden) en oefeningen maken. Andere mogelijkheden zijn: associëren, imiteren (door de leraar of een andere expert na te doen), toepassen in functionele situaties.

5 *Gevoelens gebruiken*

Om zijn leren te kunnen sturen, gaat de leerling na hoe hij zich voelt (bij een bepaald vak of een bepaalde taak) en hoe dat van invloed is op het leren.

Strategieën kunnen gevoelens van spanning, angst, weersin, onzekerheid, en afleiding reduceren die een belemmering kunnen zijn voor zowel het opnemen van informatie als het (correct) produceren ervan. Hun werking danken deze strategieën aan het feit dat ze je concentratie bevorderen, zodat je intensiever kunt lezen of beter kunt luisteren. Je kunt met deze strategieën ook je spreek- of schrijfprestatie beïnvloeden, doordat je minder zenuwachtig of bang bent.

Voorbeelden van strategieën zijn: jezelf moed inpraten, jezelf schouderklopjes geven, in een dagboek je eigen leerervaringen (gevoelens, successen) bijhouden, humor, ontspannen via muziek of sport.

6 *Begrijpen hoe je leert en het daardoor leren beheersen*

De leerling moet zijn leren plannen, organiseren, evalueren en bewaken, kortom: hij moet het leren managen.

Deze strategieën zijn vooral gericht op het leren zelf. Daarom kom je al een heel eind met het bewust gebruiken van de strategieën die we hier noemen. Maar er zijn ook nog een aantal specifieke tactieken: jezelf leerdoelen stellen, je eigen vooruitgang bijhouden, voor de les de (nieuwe) leerstof alvast doorkijken, nagaan of je iets goed begrepen hebt, (taal)taken plannen, van tevoren vaststellen waarop je gaat letten, besluiten om je niet te laten afleiden, afspraken maken om met anderen samen te werken, oefengelegenheden zoeken, zorgen voor een goede leeromgeving, huiswerk plannen.

7 Beperkingen compenseren

Als de leerling (even) niet beschikt over de juiste woorden, de juiste vaktaal, kan hij toch laten zien wat hij wél weet en kan. De strategieën uit deze categorie helpen hem beter te spreken en te schrijven. Om de communicatie op gang te houden, is hij bijvoorbeeld niet bang om fouten te maken. Als hij het goede woord niet kan vinden, zoekt hij naar andere manieren om uit te drukken wat hij bedoelt, enzovoort.

Strategieën zijn: omschrijvingen geven, parafaseren, letterlijk vertalen (vanuit een andere taal), gebaren maken, woorden aaneenrijgen ('ziekenvervoerauto' voor ambulance), een tekening maken, een plaatje zoeken dat de situatie omschrijft, aangeven dat hij er later op terugkomt.

